

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษารุ่นนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ใช้เครื่องมือแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ข้อมูลการสำรวจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

3.1 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ประกอบในการศึกษาได้จำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่มีบุคคล ห้องสมุดหรือหน่วยงานอื่น ๆ เก็บรวบรวมไว้แล้ว เช่น รายงานการวิจัยต่าง ๆ เอกสาร สิ่งพิมพ์ ภาพถ่าย แผนกราฟ และสถิติที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยรวมทั้งข้อมูลอื่น ๆ ที่อาจเกี่ยวข้องทั้งในและนอกพื้นที่ศึกษา

2) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่得来โดยตรงจากแบบสอบถาม จากการสำรวจข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากการการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยจัดเก็บข้อมูลจากพื้นที่ที่ศึกษา ซึ่งได้จำแนกเป็นวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

2.1 แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง (Structured Questionnaire) ซึ่งประกอบด้วยคำถามที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมบริเวณกำแพงเมืองชั้นนอกในเขตเทศบาลเมืองนครเชียงใหม่ ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ นักวิชาการและผู้บริหารเทศบาลนครเชียงใหม่

2.2 การสัมภาษณ์แบบลึกเป็นการสัมภาษณ์กับบุคคลที่เกี่ยวข้องใช้แบบนำสัมภาษณ์ (Interview Guide) โดยการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ Key Informant ซึ่งได้แก่ ผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน นักวิชาการ เจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนการปรับปรุงและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมบริเวณกำแพงเมืองทั้งชั้นนอกและชั้นใน โดยตรงได้แก่เจ้าหน้าที่ผังเมือง เจ้าหน้าที่กรมศิลปากร เจ้าหน้าที่กรมธนารักษ์ และเจ้าหน้าที่เทศบาลนครเชียงใหม่

2.3 การสังเกตการณ์ ในลักษณะ Unstructured ซึ่งอาศัยการสังเกตอย่างไม่เป็นทางการ เป็นวิธีที่จะช่วยให้ได้ข้อมูลในเรื่องเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพของกำแพงเมืองจากการปฏิบัติงานของหน่วยงานรัฐและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากประชาชน

ไม่สามารถให้ข้อมูลได้โดยตรงหรือเพื่อจัดเก็บข้อมูลในสิ่งที่แบบสอบถามไม่อาจจะให้คำตอบได้ เพื่อนำมาช่วยสนับสนุนและเสริมข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม และจากการสัมภาษณ์

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ศึกษาได้เลือกตัวอย่างในการศึกษาโดยได้กำหนดการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi – stage Sampling) โดยทำเป็นขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 เลือกประชากรที่ทำการศึกษา โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive – sampling) คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ผู้นำชุมชน และนักการเมืองท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง และนักวิชาการ ในปัจจุบันเพื่อสำรวจความคิดเห็นที่มีต่อการปรับปรุงและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมบริเวณกำแพงเมืองชั้นนอก ในพื้นที่ศึกษา เนื่องจากพื้นที่ศึกษาเป็นที่สำคัญทางโบราณสถาน ซึ่งมีผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนเดินทางมาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก ประกอบกับมีสถานประกอบการร้านค้า ได้แก่ ร้านขายอาหาร/เครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก ซึ่งเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และประชาชนในพื้นที่ศึกษามีอาชีพและรายได้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจ นอกจากนี้พื้นที่ศึกษายังเป็นศาสนาสถานศักดิ์สิทธิ์ เป็นความภาคภูมิใจของประชาชนมาช้านานแล้วกิจกรรมตลอดจนการตัดสินใจของประชาชนได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษาเช่นกัน ดังนั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 4 กลุ่มดังกล่าวข้างต้น ซึ่งสามารถยึดถือเป็นตัวแทนประชากรทั้งหมดได้เป็นอย่างดี

ขั้นที่ 2 ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมต่อสถานะของแต่ละกลุ่มประชากรดังนี้

- ก. การสุ่มตัวอย่างประชากรที่มีสถานะเป็นประชากรในพื้นที่ มีขั้นตอนดังนี้
  1. ได้จำนวนประชากรทั้งหมดจาก ข้อมูล จปฐ / ที่ว่าการเทศบาล
  2. ใช้ตารางสุ่มตัวอย่างของ Darwin Mendel ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 จากจำนวนประชากรทั้งหมด 185 ครัวเรือน ได้ประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 ตัวอย่าง
  3. การสุ่มตัวอย่างโดยการจับสลาก คือเขียนบัตรเลขที่บ้านของทุกครัวเรือนแล้วทำการจัดเก็บโดยวิธีการนับหลังคาเรือนเป็นแบบบ้านเว้นบ้านจัดเก็บจนกระทั่งได้ครบจำนวน 100 ตัวอย่างจากครัวเรือนทั้งหมด เพื่อใช้เป็นประชากรกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา

ข. กลุ่มตัวอย่างประชากรในการสัมภาษณ์ ซึ่งมีสถานะเป็นข้าราชการมีขั้นตอนดังนี้

โดยผู้ศึกษาและผู้ช่วยสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่าง โดยกำหนดเฉพาะเจาะจง ผู้ที่มีบทบาทในการบริหารจัดการในชุมชนเมือง คุณ ลักษณะของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ คือต้องมีที่บ้านที่อยู่อาศัยอย่างถาวรและมีระยะเวลาอยู่อาศัยนานกว่า 10 ปีขึ้นไป ก็จะถูกเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาโดยผู้ศึกษาและทีมงานผู้ช่วยทำ การนัดหมายวันเวลาในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างตามแบบสัมภาษณ์ที่เตรียมไว้และจดบันทึกรายละเอียดทุก ๆ ประเด็นคำถาม

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สำคัญได้แก่

1. แบบสอบถามจำนวน 2 ชุด ดังนี้
  - ชุดที่ 1 แบบสอบถาม ประชาชนในพื้นที่
  - ชุดที่ 2 แบบสอบถาม ผู้นำชุมชน
2. แบบนำสัมภาษณ์ จำนวน 2 ชุด ดังนี้
  - ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน
  - ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์ นักวิชาการ / นักการเมืองที่เกี่ยวข้อง / เจ้าที่กรมศิลปากร
4. แผนที่ลักษณะทางกายภาพ/ภาพถ่ายทางอากาศ
5. อุปกรณ์ช่วยในการสัมภาษณ์ ได้แก่ เครื่องบันทึกเทป
6. อุปกรณ์ช่วยในการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ได้แก่ กล้องถ่ายรูป

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ดำรวจที่ตั้ง ขอบเขต และลักษณะการใช้พื้นที่ของพื้นที่ศึกษา
2. รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยนำมาประกอบในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
3. รวบรวมข้อมูลเพื่อทราบถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและใช้กล้องรูปถ่ายบันทึกภาพสถานการณ์ทั่วไปของสภาพแวดล้อมที่ทำการศึกษาในแต่ละประเด็น

4. รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามโดยมีขั้นตอนในการดำเนินการ คือ เมื่อสร้างแบบสอบถามเสร็จแล้วได้นำไปทดสอบ (Pre – Test) กับกลุ่มตัวอย่างของประชากรในพื้นที่ที่ไม่ได้เลือกไว้เป็นพื้นที่ตัวอย่างในการศึกษาแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นหลังจากนั้นผู้ศึกษาได้ทำความเข้าใจกับผู้ช่วยเก็บรวบรวมข้อมูล (จำนวน 3 คน) เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนในประเด็นที่ศึกษาพร้อมทั้งให้ทำการสังเกตขณะสัมภาษณ์เพื่อใช้ประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในกรณีการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนในชุมชนได้กำหนดใช้การสอบถามด้วยปากเปล่าโดยถามตามหัวข้อในแบบสอบถาม แล้วผู้ถามเป็นผู้เขียนคำตอบลงในแบบสอบถามตามคำตอบที่ได้รับจากผู้ตอบ เมื่อเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูลในแต่ละวัน ผู้ศึกษาจะเก็บรวบรวมแบบสอบถามจากผู้ช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของคำตอบแล้วทำการลงรหัสข้อมูลให้เป็นตัวเลขทั้งหมด

สำหรับกลุ่มประชากรที่ศึกษา ผู้ศึกษาได้เก็บข้อมูลด้วยตนเองและได้ใช้วิธีการสังเกตพูดคุยแบบไม่เป็นทางการเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนต่อสภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษาพร้อมกับสร้างความสนิทสนมคุ้นเคยกับผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน และหลังจากเยี่ยมชมพื้นที่ศึกษาแล้วผู้ศึกษาได้แจกแบบสอบถามพร้อมแจ้งวัตถุประสงค์ในการศึกษาแก่ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนพร้อมนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ ที่ผู้ศึกษาไปเก็บแบบสอบถามคืนจากผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมื่อได้แบบสอบถามคืนในแต่ละวันและตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของคำตอบแล้ว จะทำการลงรหัสข้อมูลให้เป็นตัวเลขทั้งหมด โดยใช้โปรแกรม SPSS ในการประมวล

การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ บุคคลที่เกี่ยวข้อง (Key Informant) โดยใช้แบบนำสัมภาษณ์และเครื่องบันทึกเทปช่วยในการสัมภาษณ์

3.5 การตรวจสอบข้อมูล

ภายหลังจากการเสร็จสิ้นการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้ศึกษาได้ตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลว่าครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาหรือไม่และสามารถตอบปัญหาของการศึกษาได้ชัดเจนครอบคลุมหรือยัง โดยผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบคือมีการแยกหมวดหมู่ของข้อมูลตามประเด็นในการศึกษาเพื่อให้สะดวกต่อการวิเคราะห์ การตรวจสอบข้อมูล ผู้ศึกษาได้กำหนดใช้เทคนิคการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งวิธีการดังนี้

1. การตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Data Triangulation) คือการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยด้านเวลา สถานที่และบุคคล หากข้อมูลที่ได้มานั้นต่างเวลา ต่างสถานที่ต่างบุคคล และการคัดเลือกปัจจัยที่จะตรวจสอบข้อมูลนั้นต้องเป็นบุคคลที่รู้ข้อมูลใกล้เคียงกับผู้ให้ข้อมูลในชุดเดียวกันที่ทำการตรวจสอบ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับการปรับปรุงและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมบริเวณกำแพงเมืองชั้นนอก ต้องสอบถามข้อมูลจากผู้เข้าชมชน หรือคณะกรรมการชุมชน ประชาชนในพื้นที่ หรือบุคคล / หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง หากข้อมูลที่ได้เหมือนกันหรือซ้ำ ๆ กัน ผู้ศึกษาถือว่าข้อมูลนั้นน่าเชื่อถือ

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากแหล่งต่าง ๆ เช่น ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม จะทำให้การตรวจสอบร่วมกับการสำรวจ การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์ ถ้าได้ข้อมูลที่ตรงกันก็ถือว่าข้อมูลนั้นเชื่อถือได้

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้แบ่งขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสำรวจและการสังเกตการณ์ และการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง 4 กลุ่มคือประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ผู้นำชุมชน และนักการเมืองท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง และนักวิชาการ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นศึกษาคือ ผู้ศึกษาได้เข้าไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษาเพื่อศึกษาถึงบริบทและสภาพการณ์ในปัจจุบันของพื้นที่ศึกษาโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์พูดคุยแบบไม่เป็นทางการกับประชาชนในพื้นที่และสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจากกรมศิลปากรและกรมธนารักษ์ การศึกษาเอกสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือที่กรมศิลปากร รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้จากห้องสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมและการสำรวจพื้นที่ศึกษาเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงของสภาพแวดล้อมทางกายภาพและด้านนโยบายของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง แล้วผู้ศึกษาได้นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมด นำมาจัดหมวดหมู่และตรวจสอบข้อมูล ซึ่งเป็นกระบวนการที่กระทำซ้ำกลับไปกลับมาระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลกับการวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากนั้นผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามโดยตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของคำตอบและทำการลงรหัสข้อมูลให้เป็นตัวเลขทั้งหมดแล้วจึงประมวลผลข้อมูลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS For Windows เนื่องจากข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นข้อมูลเชิงปริมาณ

3.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวได้แก่สถิติเชิงพรรณนา โดยใช้แจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ เพื่อใช้ประกอบในการวิเคราะห์การปรับปรุงและฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อมบริเวณกำแพงเมืองชั้นนอกในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ในพื้นที่ศึกษา

หลังจากการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ดังกล่าว ผู้ศึกษาได้นำเสนอ โดยเชิงพรรณนาให้เห็น สภาพข้อเท็จจริงพร้อมแสดงรูปภาพประกอบ และตัวเลขทางสถิติที่ได้ทำการหาค่าร้อยละและ นำเสนอเป็นข้อมูลเสริมที่จะช่วยอธิบายปรากฏการณ์ตามความเป็นจริงให้ชัดเจนยิ่งขึ้น